

УДК: 621:336.1

ОСОБЛИВОСТІ ТА МЕХАНІЗМ ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА**Шипіцина Г.А.**, аспірант, Дніпропетровський університет імені А. Нобеля, м. Дніпропетровськ

Шипіцина Г. А. Особливості та механізм проведення процесу оптимізації структури капіталу машинобудівного підприємства. В статті розглядаються основні фактори, які оказують найбільший вплив на процес оптимізації структури капіталу машинобудівного підприємства, визначаються місце даного процесу у системі управління капіталом на підприємствах галузі машинобудування, особливості та цілі його здійснення, а також наводиться механізм проведення процесу оптимізації структури капіталу машинобудівного підприємства.

Шипіцина Г. А. Особенности и механизм проведения процесса оптимизации структуры капитала машиностроительного предприятия. В статье рассматриваются основные факторы, оказывающие наибольшее влияние на процесс оптимизации структуры капитала машиностроительного предприятия, определяются место данного процесса в системе управления капиталом на предприятиях отрасли машиностроения, особенности и цели его осуществления, а также приводится механизм проведения процесса оптимизации структуры капитала машиностроительного предприятия.

Shypitsyna G. Features and Mechanism for the Optimization of Capital Structure of Engineering Company. The paper examines the main factors that have the greatest impact on the optimization of capital structure of engineering company, determines the place of the process in the management of capital in enterprises in mechanical engineering, features and purpose of its implementation, and provides a mechanism for the optimization of capital structure engineering company.

Постановка проблеми. Система управління капіталом машинобудівного підприємства, яка визначає характер здійснюваної фінансово-господарської діяльності, вимагає прийняття мір щодо покращення результатів діяльності, зокрема за допомогою покращення структури капіталу суб'єкту господарювання. Одним з таких процесів, який сприяє підвищенню ефективності здійснюваної фінансово-господарської діяльності, є процес оптимізації структури капіталу машинобудівного підприємства, проведення якого потребує дослідження його особливостей, факторів, які на нього впливають, та розробки механізму, за яким здійснюватиметься його впровадження на суб'єкті господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання проведення процесу оптимізації структури капіталу підприємства займалися наступні вчені-економісти В.С. Андрієць [1], С.Б. Довбня [3], Т.М. Поливана [4] та М.Я. Рупняк [5]. Система методологічних підходів, сформована завдяки їх науковим внескам, сприяла підвищенню ефективності системи управління капіталом підприємства та процесу оптимізації структури його капіталу.

Метою статті є визначення місця процесу оптимізації структури капіталу у системі управління капіталом на підприємствах галузі машинобудування, виділення особливостей та цілей проведення даного процесу, а також розробка механізму, за яким відбуватиметься його впровадження безпосередньо на машинобудівному підприємстві.

Викладення основного матеріалу. Проведення процесу оптимізації структури капіталу є однією з найбільш актуальних та серйозних проблем, яку повинні вирішувати суб'єкти господарювання. Це пояснюється різними особливостями здійснення фінансово-господарської діяльності підприємствами у світовій практиці. Так, для західних підприємств, на думку Д.М. Черваньова та Л.І. Нейкової, зниження величини самофінансування на користь державного фінансування суб'єктів господарювання недержавної форми власності означає погіршення їх ділового іміджу та навіть початок процесу банкрутства [6, с. 229]. Однак для українських підприємств навпаки є характерним формування структури капіталу за рахунок бюджетних коштів, що пояснюється недостатнім обсягом власних та занадто високою вартістю позикових коштів для формування структури капіталу.

Процес оптимізації структури капіталу підприємства повинен проводитися з урахуванням певних факторів: форма власності підприємства, індивідуальний характер для кожного суб'єкту господарювання, організаційно-правовий статус, галузева приналежність, розмір, виробнича та фінансова структури, стан фінансового ринку, на якому функціонує підприємство та рівень економічного розвитку держави. Кожен з цих факторів впливає на використовувані оптимізаційні методи та підходи, на специфіку формування структури капіталу підприємства, на особливості здійснення ним фінансово-господарської діяльності, на величину формування структури капіталу та окремих її складових елементів, на фінансове середовище, у якому функціонує підприємство, а також на оптимізаційну політику структури капіталу суб'єкта господарювання, оскільки вона є різною для розвинених країн, країн, що розвиваються та для країн зі низьким рівнем розвитку економіки.

На нашу думку, процес оптимізації структури капіталу на підприємствах галузі машинобудування є частиною загальної системи управління капіталом, має певні особливості та цілі проведення, що представлені нижче на рис. 1.1.

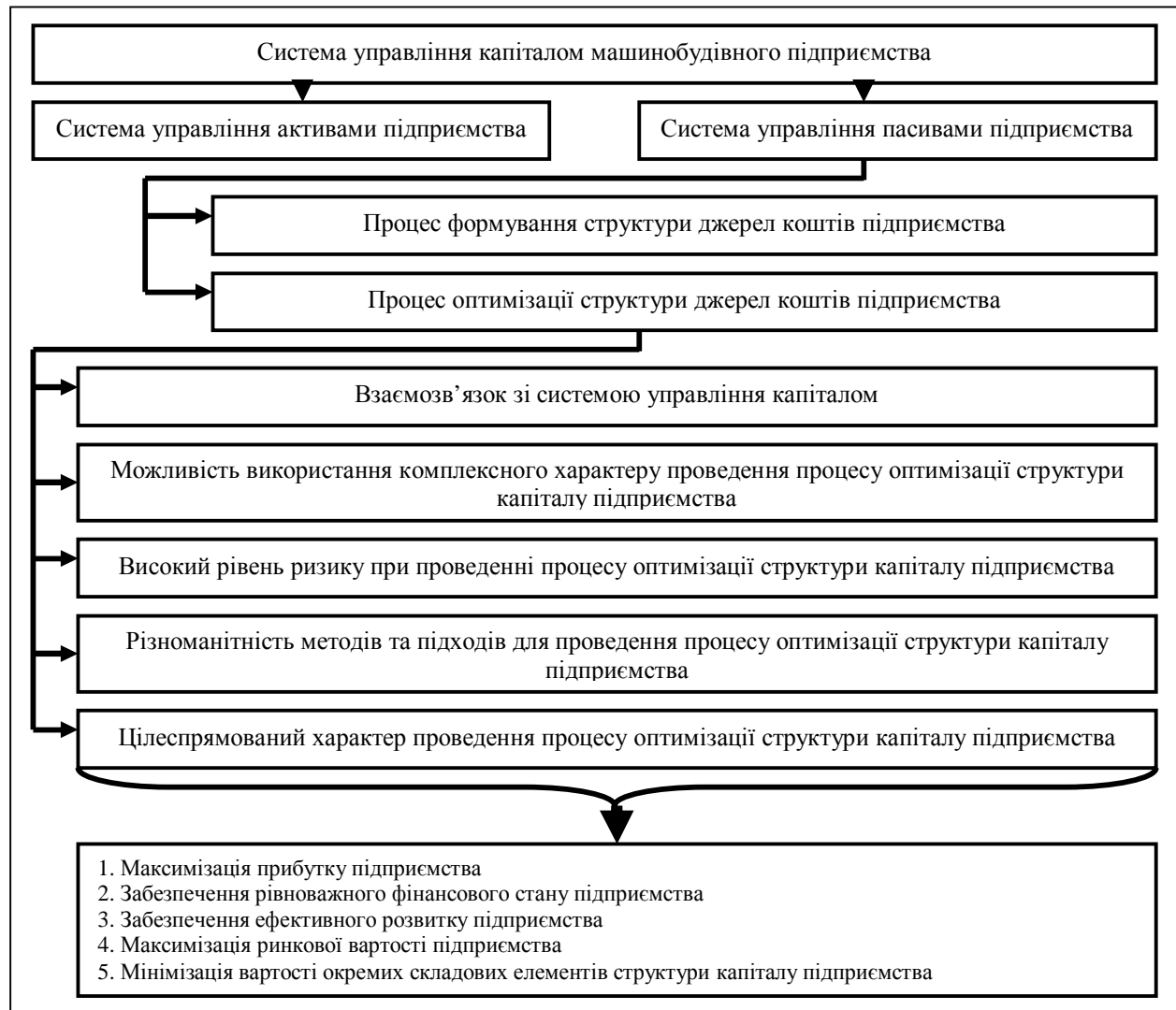

Рис. 1. Місце процесу оптимізації структури капіталу на підприємствах галузі машинобудування у системі управління капіталом підприємств (побудовано автором)

Рис. 1 дозволяє позначити місце процесу оптимізації структури капіталу підприємства галузі машинобудування у загальній системі управління капіталом, завдяки чому стають помітними основні особливості даного процесу та цілі його проведення безпосередньо для суб'єкту господарювання. Розгляд основних особливостей процесу оптимізації структури капіталу показує взаємозв'язок даного процесу не тільки з окремими складовими, а й зі самою системою управління капіталом підприємства галузі машинобудування. Даний процес надає можливість комплексно застосовувати різноманітні оптимізаційні методи та підходи для збільшення ефекту від проведення процесу оптимізації та для формування найбільш оптимальної структури капіталу для машинобудівного підприємства.

Стосовно цілей проведення процесу оптимізації структури капіталу підприємства галузі машинобудування треба відмітити наступне. Як правило, максимізація прибутку підприємства досягається завдяки рівності величин граничного доходу та граничних витрат суб'єкту господарювання. Проте досягнення такої рівності можливо завдяки правильному формуванню оптимальної структури капіталу та подальшому її управлінню. Але максимізація прибутку може бути поставлена за ціль тільки у випадку, коли машинобудівне підприємство не має серйозних проблем економічного характеру у процесі свого функціонування, коли показники фінансової діяльності суб'єкта господарювання є досить високими, або задовільними. В інших випадках цілями виступають інші наявні у підприємства проблеми, такі як забезпечення рівноважного фінансового стану для того, щоб суб'єкт господарювання міг самостійно вирішувати виникаючі проблеми економічного характеру, подальше здійснювати фінансово-господарську діяльність та отримувати від неї прибуток. Цей стан досягається завдяки збалансуванню усіх складових елементів структури капіталу за умов її

оптимізації та забезпечує розвиток підприємства галузі у довгостроковому періоді, зниження рівня фінансового ризику, а також розширення обсягів господарської діяльності суб'єкта господарювання. Проте така ціль має певні недоліки для підприємства, такі як зниження рентабельності його капіталу та не врахування коливань кон'юнктури фінансового ринку, що впливають на подальший процес формування структури капіталу. Однією з цілей проведення процесу оптимізації капіталу також є забезпечення ефективного розвитку підприємства галузі машинобудування, що є обов'язковою умовою функціонування будь-якого підприємства, оскільки в іншому випадку здійснення ним фінансово-господарської діяльності не має сенсу. Ефективний розвиток забезпечує розширення виробництва, збільшення його обсягів, підвищення показників ефективної діяльності підприємства, як наслідок, поступове збільшення прибутку у довгостроковому періоді та збільшення ринкової вартості суб'єкта господарювання. Проте останній результат може бути виділений в окрему ціль проведення процесу оптимізації структури капіталу. Це залежить від фінансової політики кожного окремого підприємства галузі машинобудування, а конкретно від фінансових інтересів його власників. Для досягнення даної цілі при проведенні процесу оптимізації структури капіталу треба враховувати фактори часу, ризику та доходності. Проте досягнення даної цілі тісно пов'язане з мінімізацією вартості капіталу підприємства та окремих складових елементів структури його капіталу.

Як правило, проведення процесу оптимізації капіталу підприємства здійснюється за певними етапами, які дуже чітко були позначені І.О. Бланком. До етапів проведення даного процесу за І.О. Бланком входять наступні: аналіз капіталу підприємства, оцінка основних факторів, від яких залежить формування структури капіталу, оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності, оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації його вартості, оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків та формування показника цільової структури капіталу [6, с. 236]. Дані етапи представлені на рис. 2.

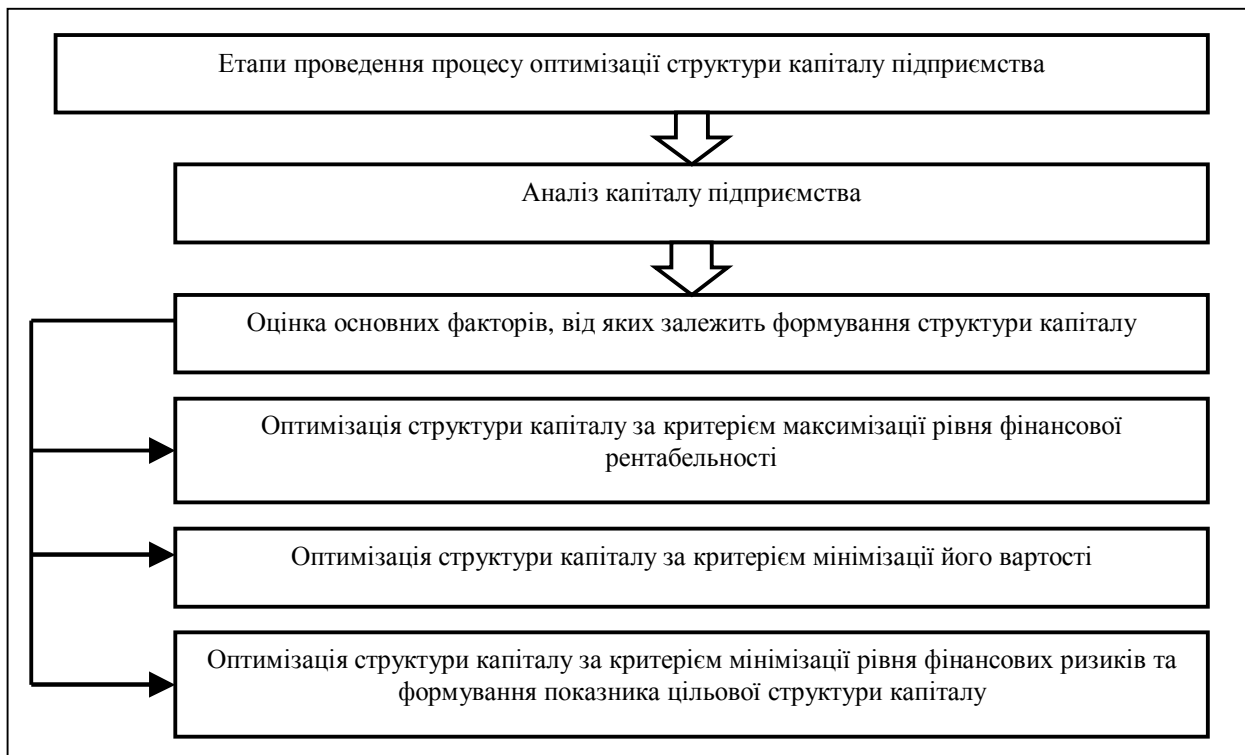

Рис. 2. Основні етапи проведення процесу оптимізації структури капіталу підприємства за І.О. Бланком

З рис. 2 видно, що процес оптимізації структури капіталу суб'єкта господарювання за І.О. Бланком складається з певних етапів, послідовне виконання таких з них, як аналіз капіталу підприємства та оцінка основних факторів, від яких залежить формування його структури призводить до вибору напрямку, за яким буде здійснюватись безпосередньо сам процес оптимізації структури капіталу на підприємстві, а саме за допомогою оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності, за критерієм мінімізації вартості капіталу, за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків та формування показника цільової структури капіталу або за допомогою комплексного застосування зазначених етапів.

Здійснення процесу оптимізації структури капіталу машинобудівного підприємства повинно відбуватися за певними етапами, які, з нашої точки зору, доцільніше представити у вигляді механізму, який зображений на рис. 3.

З рис. 3 видно, що механізм оптимізації структури капіталу машинобудівного підприємства складається з шести основних етапів, кожен з яких має свою функціональну значимість. Так, на першому етапі здійснюється оцінка основних сфер діяльності машинобудівного підприємства, а саме за такими напрямками, як виробництво продукції, її збут, а також оцінка фінансової та інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання. Порівнюються наявні фінансові ресурси, сформована структура капіталу підприємства з його головними завданнями та цілями.

На другому етапі процес оцінки машинобудівного підприємства здійснюється за допомогою аналізу складу та структури його капіталу для детальної оцінки фінансового стану суб'єкта господарювання, виявлення певних тенденцій, закономірностей, особливостей, переваг та недоліків у процесі формування та управління фінансовою структурою його капіталу.

На третьому етапі важливо виділити фактори, що оказують найбільший вплив на формування структури капіталу машинобудівного підприємства та здійснити їх подальшу оцінку за допомогою методів факторного та регресійно-кореляційного аналізів, приділяючи особливу увагу оцінці ступеня впливу кожного з виділених факторів на структуру капіталу для подальшого їх ранжування.

Рис. 3. Механізм проведення процесу оптимізації структури капіталу підприємства галузі машинобудування (побудовано автором)

На четвертому етапі при розробці стратегії оптимізації дуже важливу увагу слід приділити, по-перше, вибору критерію або критеріїв оптимальності, а, по-друге, вибору моделі або методу оптимізації, оскільки саме вони визначають формування майбутньої оптимальної структури капіталу машинобудівного підприємства та результат проведення всього процесу оптимізації структури капіталу. Слід відмітити, що у якості критеріїв оптимальності можуть виступати вартість капіталу, рівень рентабельності капіталу та рівень фінансового ризику. У якості оптимізаційної моделі або методу можливо використання або вже існуючих моделей та методів, або розробка власних з урахуванням індивідуальних умов та особливостей здійснення та управління фінансово-господарською діяльністю. Серед вже існуючих моделей оптимізації слід відмітити модель

фінансового левериджу, модель середньозваженої вартості капіталу та модель диференціації фінансування активів підприємства.

П'ятий етап передбачає здійснення розрахунків стосовно обраної моделі або методу оптимізації структури капіталу.

На шостому етапі проводиться перевірка отриманих результатів у ході здійснення вищезазначених операцій за кожним з етапів механізму оптимізації структури капіталу машинобудівного підприємства на їх оптимальність, щоб оцінити, на скільки отримана структура капіталу є оптимальною.

Дослідження особливостей і цілей проведення процесу оптимізації структури капіталу, а також факторів, які на нього впливають, дозволили визначити місце даного процесу на підприємствах галузі машинобудування у системі управління їх капіталом, а також побудувати механізм, за допомогою якого здійснюватиметься його впровадження. Визначення головних цілей процесу оптимізації структури капіталу, а саме максимізація прибутку, забезпечення рівноважного фінансового стану, забезпечення ефективного розвитку, максимізація ринкової вартості та мінімізація вартості капіталу сприяли формування основних етапів впровадження механізму проведення процесу оптимізації структури капіталу на машинобудівному підприємстві, а саме: оцінці доцільності формування структури капіталу, аналізу складу та структури пасивів, виділенню та оцінці факторів впливу на формування структури капіталу, розробці оптимізаційної стратегії на основі критеріїв оптимальності структури капіталу, моделі або методу її оптимізації, здійсненню розрахунків пов'язаних зі проведенням процесу оптимізації структури капіталу та перевірці отриманих результатів та структури капіталу на оптимальність. Взаємозв'язок цих елементів забезпечує комплексний характер здійснення процесу оптимізації структури капіталу машинобудівного підприємства та сприяє підвищенню його ефективності.

Список використаних джерел:

1. Андрієць В. С. Забезпечення економічного зростання підприємства за допомогою оптимізації грошових потоків підприємства / В. С. Андрієць // Економіка, фінанси, право. – 2008. - № 11. – С. 16-18.
2. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1999. – 528 с.
3. Довбня С. Б. Модель комплексної оптимізації фінансування підприємства / С. Б. Довбня, К. А. Ковзель // Фінанси України. – 2006. - № 5. – С. 134-141.
4. Поливана Т. М. Формування оптимальної структури корпорацій: теоретичні підходи та міжнародний досвід / Т. М. Поливана // Економіка, фінанси, право. – 2008. - № 3. – С. 18-22.
5. Рупняк М. Я. Проблеми оптимізації структури фінансових ресурсів акціонерних товариств / М. Я. Рупняк // Фінанси та кредит. – 2005. - № 5. – С. 32-38.
6. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д. М. Черваньов, Л. І. Нейкова. – К. : Т-во «Знання», 1999. – 514 с.

Ключові слова: процес оптимізації структури капіталу, система управління капіталом підприємства, особливості процесу оптимізації структури капіталу, цілі процесу оптимізації структури капіталу, механізм проведення процесу оптимізації структури капіталу.

Ключевые слова: процесс оптимизации структуры капитала, система управления капиталом предприятия, особенности процесса оптимизации структуры капитала, цели процесса оптимизации структуры капитала, механизм проведения процесса оптимизации структуры капитала.

Key words: the process of capital structure optimization, the system of company capital management, the features of the process of capital structure optimization, the aims of the process of capital structure optimization, the mechanism of realization of the process of capital structure optimization.